

- ступінь агресивності вища у підлітків з внутрішнім конфліктом. Особливо ця різниця простежується за такими шкалами, як непрямая агресія, негативізм, підозрілість та образливість.

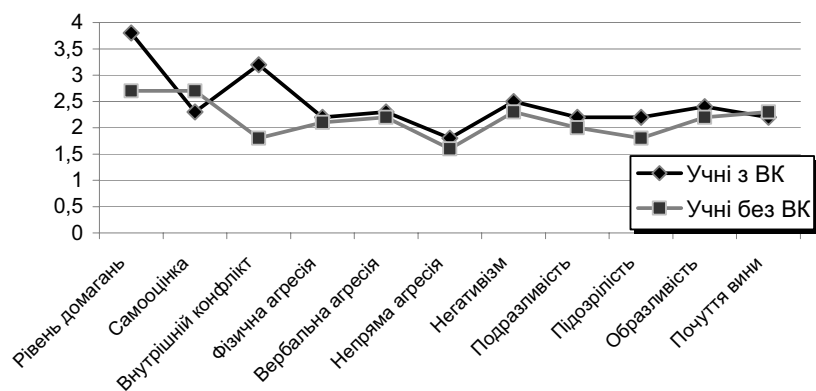

Рис 4. Профілі середніх показників рівня домагань, самооцінки, внутрішнього конфлікту та агресії у підлітків

Висновки

1. Проблема дослідження підліткової агресивності є однією з актуальних, особливо на сучасному етапі розвитку суспільства.
2. Причинами агресивної поведінки підлітків можуть бути як психологічні, так і соціально-психологічні фактори.
3. Наявність внутрішнього конфлікту можна простежити через розбіжність рівня домагань та самооцінки. Досліджено, що рівень домагань у підлітків з внутрішнім конфліктом неадекватно високий, а серед підлітків з нормальним розвитком відповідає реальним умовам. З результатів видно, що самооцінка дітей з нормальним розвитком в більшості випадках адекватна, у дітей з внутрішнім конфліктом самооцінка занадто висока.
4. Серед учнів з внутрішнім конфліктом рівень ворожості та рівень агресивності вищий, порівняно з учнями з нормальним особистісним розвитком.
5. Експериментальні дані свідчать про те, що наявність внутрішнього конфлікту приводить до дисгармонії розвитку особистості підлітка, що проявляється у підвищеному ступені агресивності.

Список використаних джерел

1. Андриенко В.К. Система перевоспитания подростков в условиях специальной школы / Андриенко В.К., Гербеов Ю.В., Невский И.А. – Москва, 1990.

2. Беличева С.А. Основы превентивной психологии / Светлана Афанасьевна Беличева. – М.: Социальное здоровье России, 1994. – 224 с.
3. Бовть О.Б. Проблемы психологической диагностики агрессивной поведінки дітей та підлітків / О.Б. Бовть // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 3. – С. 22-28.
4. Бовть О.Б. Соціально-психологічні причини агресивної поведінки підлітків / О.Б. Бовть // Рідна школа. – 1999. – № 2. – С. 17-20.
5. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Лидия Ильинична Божович. – М., 1965.
6. Иванова В.В. Причины та форми агресивної поведінки підлітків / В.В. Иванова // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – № 5. – С. 14-16.
7. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / Алексей Николаевич Леонтьев. – М., 1978.
8. Семенюк Л.М. Психологические особенности агрессивного поведения подростков и условия его коррекции: учебное пособие / Семенюк Л.М. – М.: Флинта, 2003. – 96 с.
9. Хорни Карен. Наши внутренние конфликты / Хорни Карен. – СПб., 2000.

In the article in theory reasons of origin of aggressiveness are analyzed for teenagers. The results of empiric research of influence of internal conflict are presented on the aggressive conduct of teenagers.

Keywords: teenager, aggressiveness, internal conflict.

Отримано: 14.02.2010

УДК 159.9 – 055.82

Р.М.Хавула

Психолого-педагогічні чинники формування психологічної готовності юнаків до батьківства

У статті подано аналіз психологічної готовності юнаків до батьківства. Виокремлюються рівні систем факторних впливів та розглянуто педагогічні і психологічні чинники формування батьківства на кожному

системному рівні. Робиться акцент на формування певної моделі батьківства.

Ключові слова: батьківство, материнство, чинник, готовність до батьківства, суспільний вплив, батьківська сім'я.

В статтю подається аналіз психологічної готовності юношей к отцовству. Выделяются уровни систем факторных влияний и рассмотрены педагогические и психологические факторы формирования отцовства на каждом системном уровне. Делается акцент на формирование определенной модели отцовства.

Ключевые слова: отцовство, материнство, фактор, готовность к отцовству, общественное влияние, родительская семья.

Постановка проблеми. В системі сучасного психологічного знання проблематика психологічної готовності юнаків до батьківства не є достатньо розробленою. Як правило, теоретичні положення і практичні дослідження в області сім'ї, стосуються окремих аспектів, пов'язаних з формуванням людини як батька. Проведений теоретичний аналіз літератури показав, що до цих пір в психології питання про систему чинників, що детермінують формування батьківства (материнства і батьківства), є невирішеним, а проблема формування готовності до батьківства рідко стає предметом психологічних досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дана проблематика знайшла певне відображення у наукових працях таких учених К.А. Абульханова-Славська, В.В. Бойко, Вітакер, Л.С. Виготський, В.Н. Дружинін, Л.Ф. Обухова, С.Л. Рубінштейн, А.С. Співаковська, Л.Б. Шнейдер. В розглянутому раніше дослідниками різноманітті умов можна виділити ряд чинників, що створюють систему, яка визначає формування батьківства [1, 3, 5, 6, 7, 16, 17, 19, 20, 22].

Мета статті: виявлення та аналіз психолого-педагогічних чинників, що впливають на формування психологічної готовності юнаків до батьківства.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на положення Б.Ф. Ломова (1984) про те, що порівневий аналіз психологічного утворення дозволяє розглядати його як організовану цілісність, розкрити багатомірність явища, визначимо систему чинників, що формують психологічну готовність до батьківства [13].

Великий тлумачний психологічний словник дає наступне визначення поняттю чинник: “подія, явище, факт, зв'язок, визначальна зміна або стійкість цілого, причина, рушійна сила процесу, що визначає його характер або окремі риси” [4].

Слід зазначити, що формування батьківства включає декілька рівнів (Овчарова Р.В., Єрміхіна М.О., 2004). Згідно концепції А.В.Петровського [18], *первинний рівень* формування є процесом

інтеріоризації, що протікає на суб'єктивно-особистісному рівні. Цей рівень складається ще до початку сімейного життя, до моменту народження дитини. У його формуванні беруть участь чинники макросистеми (тобто рівень суспільства), чинники мезосистеми (рівень батьківської сім'ї), чинники рівня конкретної особистості.

З моменту народження дитини батьківство починає складатися на *надіндивідуальному рівні*, в процесі інтеграції суб'єктивно-особистісних рівнів батька і матері (чинники мікросистеми) [9].

Наше дослідження присвячене аналізу психологічної готовності юнаків до батьківства, тому з метою аналізу чинників формування батьківства ми розглянемо наступні рівні систем факторних впливів:

- макросистема, або рівень суспільних впливів;
- мезосистема, або рівень впливу батьківської сім'ї;
- індивідуальний рівень, або рівень конкретної особистості.

Розглянемо педагогічні і психологічні чинники формування батьківства на кожному системному рівні.

Суспільний вплив необхідно розглядати з погляду соціального регулювання (формалізована сторона) і з погляду опосередкованої дії (неформалізована сторона) на формування батьківства.

Різними дослідниками по-різному розглядається формування батьківства під впливом рівня суспільства. А.І.Антонов (1973) розглядає формалізовану сторону суспільної дії стосовно репродуктивної поведінки особистості не тільки як соціальне регулювання народжуваності, але і як соціальне управління – систему цілеспрямованої дії з боку державних органів на репродуктивну мотивацію сім'ї, спрямованість, матеріальне і моральне стимулювання народжуваності в рамках демографічної політики [2].

Неформалізований вплив суспільства здійснюється через весь комплекс соціальних впливів, що відбуваються в системі ціннісних орієнтацій і установок індивіда; перш за все, це засоби масової інформації, витвори мистецтва і культури.

В.В. Бойко (1988), зокрема, говорить про те, що роль суспільства у формуванні мотивації в особистості потреби в дітях полягає в тому, що воно “настроює” індивіда на весь комплекс відчуттів і обов'язків, пов'язаних з вихованням нового покоління. Зокрема, опосередкований вплив суспільства здійснюється через дію репродуктивних норм, що входять у систему установок особистості. Тиск репродуктивних норм може бути дуже сильним, оскільки вони представляють особливу значущість у системі критеріїв суб'єктивного відчуття щастя особистістю і її соціального престижу [3].

Відмінність батьківства і материнства та специфічний стиль батьківства залежать від безлічі соціокультурних умов і істотно

варіюють від культури до культури. До елементів, від яких залежить зміст батьківської ролі, на думку М. Уест і М. Коннера, відносяться:

- 1) кількість дружин і дітей, яких має і за яких відповідальний батько;
- 2) ступінь його влади над ними;
- 3) кількість часу, який він проводить у безпосередній близькості з дружиною (дружинами) і дітьми в різному віці і якість цих контактів;
- 4) те, якою мірою він безпосередньо піклується за дітьми;
- 5) те, якою мірою він відповідальний за безпосереднє і опосередковане навчання дітей навичкам і цінностям;
- 6) скільки він працює для матеріального забезпечення сім'ї;
- 8) скільки йому потрібно прикладати зусиль для захисту або збільшення ресурсів сім'ї.

Співвідношення і значущість цих чинників залежать від цілого ряду умов – переважаючого виду господарської діяльності, статевого розподілу праці, типу сім'ї і так далі. В процесі переходу від однієї історичної формації до іншої змінюються стереотипи батьківства і материнства, вимоги до ролей батька і матері.

У сучасній сім'ї традиційні цінності батьківства помітно слабшають під тиском таких чинників, як жіноче рівноправ'я, залучення жінок до професійної роботи, тісний сімейний побут, де для батька місця не передбачено, і просторова роз'єднаність праці та побуту. Сила батьківського впливу у минулому коренилася, перш за все, в тому, що він був втіленням влади й інструментальної ефективності.

Підсумовуючи, необхідно відзначити, що в плані *формування психологічної готовності до батьківства* суспільний рівень впливів задає для юнаків певний зразок батьківства, який, через призму особливостей особистості, ціннісно-мотиваційну сферу, а також досвід, отриманий в батьківській сім'ї, дає початок формуванню батьківства у кожному конкретному випадку. Суспільний рівень формує ставлення до батьківства в цілому і ролі батька в даній культурі.

Батьківська сім'я є первинним соціальним середовищем індивіда, середовищем соціалізації. З точки зору А. Адлера, сімейна атмосфера, взаємини в сім'ї, ціннісні орієнтації і установки батьків є первинним чинником у розвитку особистості. Діти вчаться нормам суспільного життя і сприймають культуру через своїх батьків. Саме у сім'ї чоловік отримує перший соціальний досвід, засвоює правила і норми поведінки. Батьківська сім'я є найбільш доступним зразком спостереження, який за певних умов стає зразком для наслідування [21, с. 42].

Л. С. Виготський вважав наслідування джерелом виникнення всіх специфічних людських властивостей свідомості і видів діяльності.

Зміст наслідування, починаючи з трирічного віку, є моделюванням поведінки дорослого [16].

Психоаналітики стверджують, що розвиток над-Я відбувається в процесі ідентифікації з батьками й інтеріоризації батьківського авторитету. Дитина в своєму розвитку рухається від принципу задоволення до принципу реальності, і утворення над-Я вважається вирішальним прогресом соціалізації.

Батьки, як правило, є для індивіда значущими людьми, тому здійснення ними батьківської ролі частково усвідомлено, а частково – неусвідомлено, згодом копіюється у власній сім'ї: “якими ми стали батьками, в значній мірі залежить від того, що ми бачили, пережили, відчули в поведінці власних батьків” [20, с. 127].

Підсумовуючи досвід різних дослідників, С.В. Ковальов (1988) виділяє три групи чинників, що впливають на особистість дитини в сім'ї:

- 1) соціальне мікросередовище сім'ї, де відбувається залучення дитини до соціальних цінностей і ролей;
- 2) внутрісімейна і позасімейна діяльність, де відбувається залучення до майбутньої життєдіяльності;
- 3) сімейне виховання, що є певним комплексом цілеспрямованих педагогічних дій.

Більшість зарубіжних дослідників вважають, що люди, які вступають у шлюб, відтворюють структурний тип сімейної системи батьків (Mc. Goldric, Gerson, 1985; D.h. Olson, 1993), стиль взаємин попередніх поколінь (M. Bowen, 1978; M. Rutter, 1984; R.I. Watson, 1963). Крім того, сімейна система батьків може послужити зразком для сімейного функціонування наступних поколінь [15, с. 31].

В.Н. Дружинін (2000) розглядає декілька гіпотез наслідування. Перша: подружжя відтворює в своїй сім'ї ті способи виховання, які здійснювали їхні батьки стосовно їхніх братів і сестер, а не до них самих. Загалом і в цілому сценарій соціалізації і відтворення сім'ї виглядає так:

- 1) діти спочатку отримують як зразок модель відносин подружжя в батьківській сім'ї;
- 2) потім вони програють ці відносини, виступаючи в різних ролях із старшими і/або молодшими братами і сестрами;
- 3) на основі оцінки схожості моделей сім'ї вони вибирають партнера і відтворюють структуру ролевих відносин батьківської сім'ї в своїй новій сім'ї.

За цією гіпотезою найбільші складнощі повинні виникати у дорослих, які були єдиними дітьми в сім'ї. "Вони повинні ставитися до дітей як до дорослих, більше того, як до своїх партнерів: мати повинна однаково вести себе з чоловіком і сином, а чоловік схоже поводитися з дружиною і дочкою" [7, с. 15]. Друга гіпотеза – діти ставляться до інших так само, як батьки ставилися до них (L.S. Benjamin, 1978).

В.Н. Дружинін відзначає, що дитина навчається своїй майбутній подружній ролі, в думках ототожнюючи (ідентифікуючи) себе з батьком тієї ж статі. Для хлопчика особливе значення має досвід спілкування з батьком, і, більше того, досвід спостереження за поведінкою батька стосовно матері [7, с. 13].

Широкомасштабні дослідження американців Н.Глен і К.Крамєра (N.P. Glenn, K.Kramer, 1987) підтверджують припущення, що, ставши дорослими, діти розведених батьків з більшою вірогідністю розведуться самі. Як показують дослідження А.І. Захарова, на прикладі сімей з неврозамі (вибірка з сімей за 1968-1997 роки досліджень) видно, що ризик розлучення достовірно корелює з наявністю неповної батьківської сім'ї в дитинстві подружжя, коли з сім'ї йде батько або, рідше, коли приходить його смерть [10].

Якщо батьки часто спілкуються зі своїми маленькими дітьми, вони перетворюються для них на важливу рольову модель і в подальші роки дитинства. Встановлено, наприклад, що самотні жінки (що не вийшли заміж) виявляють тісну кореляцію між ставленням до батька і до протилежної статі. Це може означати, що дочки, у яких не склалися в дитинстві стосунки з батьком, залишаються самотніми в дорослому житті унаслідок сформованого негативного ставлення до чоловічої статі і сексу [11, с. 83-84].

Б.А. Тітов і Л.Т. Машкова стверджують, що при відсутності батька і недостатньому досвіді спілкування з ним знижується формування батьківських відчуттів у хлопчиків, що згодом негативно позначається на їхніх стосунках з власними дітьми. У дівчат з неповних сімей, що вийшли заміж, менше шансів розуміти не тільки своїх чоловіків, але і синів, тобто виконувати роль матері [12]. Т.І. Димнова вважає, що порушення умов розвитку дитини в сім'ї, емоційні депривація і фрустрація здібностей приводять до формування негативних емоційних установок, які мотивують деструктивні (асоціальні, невротичні і ін.) форми поведінки, що приводять в майбутньому до дезадаптації в сімейному житті [8].

Отже, більшість дослідників визнають вплив батьківської сім'ї як певну модель батьківства, його зразка або антиідеалу. У плані формування психологічної готовності до батьківства батьківська

сім'я робить вплив на розвиток ставлення до дітей, до себе як батька. Численні дослідження доводять вплив батьківської сім'ї на стиль виховання, що реалізовується чоловіками в своїй власній сім'ї (ставлення до майбутньої дитини, ставлення до себе як до майбутнього батька, батьківської ролі).

Індивідуальний рівень (рівень конкретної особистості)

Спираючись на суб'єктну парадигму розвитку особистості, можна стверджувати, що в різних сферах життєдіяльності людини, в тому, числі і в батьківстві, виявляються її особистісні властивості. Суб'єктність виявляється в тому, що людина є творцем своєї долі, джерелом власного розвитку.

Е. Вроно (1997) вважає, що труднощі поведінки і характеру дітей не виникають самі по собі, вони завжди породжуються власними проблемами батьків.

Стиль і методи виховання, які використовуються батьком і матір'ю, є функцією від безлічі взаємозалежних чинників. Згідно Бельські (Belsky, 1984), чинники, що впливають на якість виховання, підпадають під три великі категорії:

1) дія батьків (особистісні особливості, очікування, переконання щодо цілей соціалізації, самої дитини й ефективних методів соціалізації);

2) якості дитини (особистісні характеристики і когнітивні здібності);

3) соціальний контекст (більш ширший), в якому вміщені батьківсько-дитячі відносини, у тому числі і подружні відносини батьків, сфера їх соціальних і професійних контактів.

На рис.1 представлена модель взаємодії вищезазначених чинників.

Особливості характерологічних властивостей батьків лежать в основі формування особистісних властивостей дітей, найбільш складні стилі виховання виникають у результаті прагнення батьків вирішувати особисті проблеми за рахунок дітей [14, с. 14].

На думку В.М. Мініярова (2000), діти з конформним характером формуються в процесі поблажливого стилю (стилю потурання) сімейного виховання. Діти з домінуючими характерологічними рисами формуються у батьків, стиль виховання яких в основному носить характер змагання. У батьків з сензитивними характерологічними властивостями домінує розсудливий стиль виховання дітей у сім'ї, оскільки батьки, в основному, дотримуються гуманістичного розуміння побудови взаємин з дітьми. Діти з яскраво вираженими інфантильними рисами характеру могли виховуватися в стилі попереджувального виховання, коли вони позбавлені

можливості ухвалювати самостійні рішення. Формування дітей з тривожними характерологічними рисами відбувається там, де здійснюється контролюючий стиль сімейного виховання або виховання підвищеної моральної відповідальності. Діти з інтровертованим характером формуються при, так званому, співчуваючому стилі сімейного виховання [14, с. 8-18].

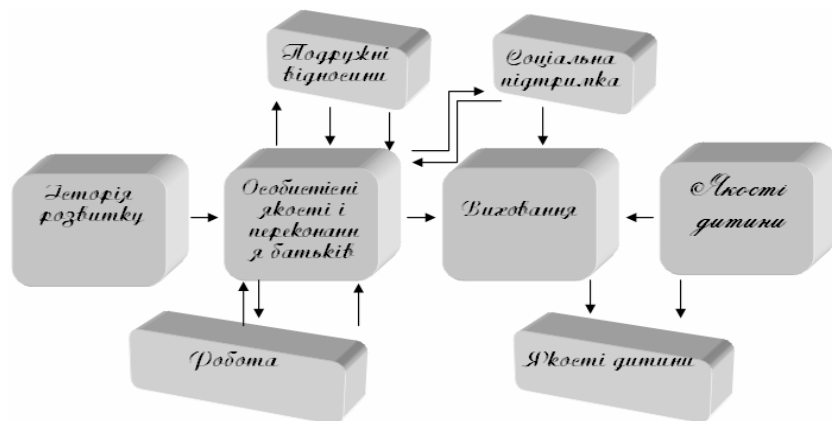

Рис. 1. Динамічна модель чинників, що впливають на процес виховання

Стиль сімейного виховання пов'язаний більшою мірою з такими контрастними індивідуально-типологічними особистісними рисами батьків як екстраверсія – інтроверсія, сензитивність – спонтанність, а також агресивність.

Вітчизняні дослідники, доводячи залежність успішності виховання від особистісного розвитку, відзначають, що зв'язок особистості батьків і особливостей поведінки дитини, які сформувались в процесі виховання, не такий безпосередній. Зокрема А.С. Співаковська підкреслює, що багато що залежить від типу нервової системи дитини, від умов життя сім'ї. Одна і та ж домінуюча риса особистості або поведінки батька здатна залежно від різних умов викликати різноманітні форми реагування, а згодом і стійкої поведінки дитини. Наприклад, різка, запальна, деспотична мати може викликати в своїй дитині відповідні аналогічні риси – грубість, нестриманість, так і діаметрально протилежні, а саме: пригніченість, скованість, боязкість.

А.С. Співаковська, відповідаючи на питання: який характер людини, які схильності, які особливості поведінки найбільш необхідні для правильного виховання дитини, робить висновок, що найуспішніше справляються з вихованням люди, яким властива

гармонійність душевного світу, його відвертість, спроможність до змін, спроможність до аналізу. Загальна характеристика особистісної гармонії полягає в тому, що гармонійна людина прагне стати тим, ким вона здатна стати, іншими словами, це людина, яка найповніше виявляє всі властиві їй задатки і здібності. Гармонійні люди характеризуються неодмінною залученістю діяльності, мета якої поза ними самими; тим, які цінності визнаються найбільш високими; вмінні співпереживати; умінням при виборі йти шляхом особистісного зростання; спроможністю брати на себе відповідальність; постійним бажанням пізнавати і розуміти, вивчати і спостерігати самого себе [20, с. 58-65].

Висновки. Отже, особистісні риси батьків (батька) є важливою передумовою формування і прояву батьківського ставлення до дитини. У плані формування психологічної готовності юнаків до батьківства, особистісні характеристики молодих людей є передумовою для розвитку ставлення до себе як майбутнього батька, ставлення до майбутньої дитини, батьківської ролі.

Отже, аналіз сукупної дії чинників, що належать розглянутим рівням, приводить до формування певної моделі батьківства у кожному конкретному випадку. Суспільство в цілому і батьківська сім'я зокрема задають ззовні певний зразок батьківства. Кожна конкретна особистість здійснює інтеріоризацію цієї зовнішньої моделі, пропускаючи зовнішній досвід через призму своєї спрямованості і характерологічні особливості.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности / Ксения Александровна Абульханова-Славская. – М.: Наука, 1980. – 335 с.
2. Антонов А.И. Кризис семьи и пути его преодоления / Анатолий Иванович Антонов. – М.: ИС АН СССР, 1990. – 36 с.
3. Бойко В.В. Потребность в детях // Психология и психоанализ беременности: Учебное пособие по психологии материнства / Виктор Васильевич Бойко, под ред. Д.Я. Райгородского. – Самара: Изд. дом БАХРАХ-М, 2003. – 784 с.
4. Большой толковый психологический словарь [Текст]: пер. с англ. / Артур Ребер. – М.: Вече: АСТ, 2003. – Т.1. – 2003. – С. 390.
5. Витакер К. Полночные размышления семейного терапевта / Карл Витакер. – М.: Независимая фирма "Класс", 1998. – 208 с. – (Библиотека психологии и психотерапии).

6. Выготский Л.С. Проблема возраста / Лев Семенович Выготский. – М.: Педагогика, 1983. – (Собр. соч: В 6 т).
7. Дружинин В. Н. Психология семьи / Владимир Николаевич Дружинин. – Екатеринбург, 2000. – 208 с.
8. Дымнова Т.И. Психологический анализ зависимости структурно-социальных особенностей супружеской семьи от родительской: дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / Тамара Ивановна Дымнова – М., 1996. – 128 с.
9. Ермихина М.О. Формирование осознанного родительства на основе субъективно-психологических факторов: дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Марина Олеговна Ермихина – Казань: Изд-во КГТУ, 2004. – 168 с.
10. Захаров А.И. Неврозы у детей и психотерапия / Александр Иванович Захаров. – СПб. : Союз, 2004. – 336 с.
11. Казанцева Г.Н. Особенности системы отношений одиноких женщин / Г.Н. Казанцева // Тезисы научно-практической конференции. – СПб., 2001. – С. 83-84.
12. Кон И.С. Материнство и отцовство в историко-этнографической перспективе / Игорь Семёнович Кон // Советская этнография, 1987. – № 6. – С. 26-33.
13. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Борис Фёдорович Ломов. – М.: Наука, 1984. – 448 с.
14. Минияров В.М. Психология семейного воспитания (диагностико-коррекционный аспект) / В.М. Минияров. – М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО “МОДЭК”, 2000. – 256 с. (Серия “Библиотека школьного психолога”).
15. Овчарова Р. В. Психологическое сопровождение родительства / Р. В. Овчарова. – М.: Институт Психотерапии, 2003. – 319 с.
16. Обухова Л.Ф. Детская (возрастная) психология: учебник / Людмила Филипповна Обухова. – М.: Российское педагогическое агентство, 1996. – 374 с.
17. Обухова Л.Ф., Шаграева О.А. Семья и ребенок: психологический аспект детского развития: учеб. пособие / Людмила Филипповна Обухова, О.А. Шаграева. – М., 1999. – 168 с.
18. Петровский А.В. Вопросы истории и теории психологии: Избранные труды / Артур Владимирович Петровский. – М.: Педагогика, 1984. – 272 с.
19. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / Сергей Леонидович Рубинштейн. – СПб.: Питер Ком, 1998. – 680 с.

20. Спиваковская А.С. Психотерапия: игра, детство, семья / Алла Семёновна Спиваковская. – М.: Апрель-Пресс, ЭКСМО, 2000. – 464 с.
21. Хямяляйнен Ю. Воспитание родителей: Концепции, направления и перспективы: Кн. для воспитателей дет. сада и родителей / Ю. Хямяляйнен. – М.: Просвещение, 1993. – 112 с.
22. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций / Л.Б. Шнейдер. – М.: ЭКСМ-Пресс, 2000. – 512 с.

The analysis of psychological readiness of youths to paternity is given in the article. The levels of the systems of factor influences are selected and the pedagogical and psychological factors of forming of paternity are considered at every system level. An accent is done on forming of certain model of paternity.

Keywords: paternity, maternity, factor, readiness to paternity, public influence, paternal family.

Отримано: 12.03.2010

УДК 159.9

О.Б.Цешнатій

Психодинаміка автономії Арно Грюєна

У статті викладено та проаналізовано основні тези робіт психоаналітика Арно Грюєна, що мають значення щодо розуміння психологічних механізмів конформності. Розглядаються причини зради справжнього Я, що ведуть до втрати суб'єктом можливості автономії. Простежується зв'язок між конформністю та агресивністю. Пропонується модель психопатології нормальності і робиться спроба побудувати інтегровану картину патологічно спотвореної свідомості конформіста. Наводяться можливі умови ефективного психокорекційного впливу.

Ключові слова: психодинаміка, конформність, автономія, агресивність.

В статье излагаются и анализируются основные тезисы работ психоаналитика Арно Грюэна, имеющие значение для понимания психологических механизмов конформности. Рассматриваются причины предательства подлинного Я, ведущие к утрате субъектом возможности автономии. Прослеживается связь между конформностью и агрессивностью. Предлагается модель психопатологии нормальности и делается